

І. А. БІЖКО

Дніпропетровська державна фінансова академія

ПРИНЦИПИ ВІДБОРУ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕКСТІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИВНОГО ЧИТАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті розглядається спеціальний текст, як підвид наукового тексту. Об'єктом розглядання статті є науковий текст і принципи його відбору для навчання інформативного читання майбутніх фахівців у фінансовій галузі.

Ключові слова: науковий, текст, принципи, макротекст, мікротекст, інформація, ситуація.

Актуальність теми полягає в обґрунтуванні важливості правильного відбору спеціальних англомовних текстів для навчання інформативного читання. Предметом дослідження є принципи організації текстового матеріалу, їх цілі та завдання. Для вирішення поставленого завдання у статті використовуються такі матеріали дослідження: аналіз наукової педагогічної, лінгвістичної та методичної літератури. Об'єктом дослідження є принципи відбору спеціальних англомовних текстів, їх функції й задачі під час організації текстового матеріалу для навчання інформативного читання.

Мета статті полягає в теоретичному аналізі принципів відбору спеціальних текстів для навчання інформативного читання англомовної літератури у фінансовій галузі. Поставлена мета статті вимагає вирішення таких **завдань**:

1. надати визначення поняттю «текст» з погляду вітчизняних і зарубіжних науковців;
2. виділити типи текстів для навчання інформативного читання;
3. розглянути на яких принципах відбору текстів базується навчання інформативного читання.
4. визначити як принципи відбору текстів пов'язані між собою;
5. дослідити як принципи відбору текстів реалізуються в спеціальному тексті.

В останні десятиліття в Україні здійснюється реформування системи вищої професійної освіти, що враховує перспективні тенденції світового розвитку в цій галузі. У сучасному світі виникає потреба в кваліфікованих фахівцях, які володіють англійською мовою на високому рівні. У зв'язку з цим вимоги до якості підготовки фахівців, здатних здійснювати свою діяльність на англійській мові в нашій країні постійно підвищуються. Вимоги, що пред'являються до сучасних фахівців містять вміння працювати з англомовною інформацією, критично оцінювати її, приймати правильні рішення при виконанні професійних завдань. Н. А. Вишневецька вважає, що економічна освіта ставить перед студентами завдання формувати вміння здобувати необхідну інформацію з англомовних текстів, володіти технікою читання, розуміти лексику та граматичні структури підмови економіки [3, с. 3]. Перед немовним вищим навчальним закладом стоїть мета навчити студентів використовувати англійську мову в майбутній професійній діяльності.

Стаття присвячена принципам відбору текстів для навчання інформативного читання англомовної літератури у фінансовій галузі. Ми спробуємо обґрунтувати текстову діяльність навчання інформативного читання студентів фінансової факультету, тому що формування у студентів немовного вищого навчального закладу правильних навичок і вмінь інформативного читання текстів за фахом є одним із програмних вимог з англійської мови. Дослідження вчених С. О. Китаєвої, І. Р. Агасієвої, Т. Н. Астафурової, Є. Є. Анасімової, Л. М. Єрмолаєвої, В. Н. Акентьєвої, Н. Ф. Воропаєвої, Ж. В. Вітківської присвячені проблемі відбору спеціальних текстів в навчальних цілях набули важливості для організації навчання інформативного читання в вищих немовних закладах освіти.

Головним засобом навчання інформативного читання є текст. У методиці навчання англійської мови існує десятки визначень поняття «текст», а саме: текст є знакова система

комунікації говорючого і знакова програма організації комунікативної діяльності адресата, тобто текст є комунікативне повідомлення повідомляючого і одночасно комунікативна діяльність адресата повідомлення. На думку А. А. Вейзе текстом є сукупність речень, логічно й синтаксично організованих для передачі закінченого змісту [2, с. 6]. Є. Р. Корнієнко розглядає його як думку, яка міститься в культурі [8, с. 38]. Зарубіжний вчений Крістал Нател визначає текст як частину мови, який має свою мету [14, с. 115-117] і є складною системою взаємодіючих між собою предикатів. Одні з них головні, інші - другорядні. Текст є об'єктом навчання іншомовної текстової діяльності, яку Н. А. Вишневецька розуміє як активну інтелектуальну діяльність, спрямовану на повне та глибоке тексто-лінгвістичне і когнітивно-психологічне усвідомлення тексту, результатом якого є вербальне осмислення [3, с. 3]. Ми вважаємо текст мовним висловлюванням, яке має комунікативну спрямованість, зміст й структуру, які формують зміст тексту і виражаються в логічному викладанні й мовних зв'язках. Текст є засобом навчання, за його допомогою реалізуються навчальні цілі і задачі.

В своєму дослідженні Т. Н. Астафурова виділяє п'ять типів тексту:

1. Розмовні тексти містять розмовно-побутові та розмовно-ділові тексти. Їх функція спілкування в усно - діалогічній формі.
2. Офіційно-ділові тексти містять державні, політичні, дипломатичні, комерційні, юридичні документи, їх основна функція - повідомлення.
3. Суспільно-інформативні тексти містять різну інформацію з газет, журналів, радіо або телебачення. Їх головна функція - повідомлення. Форма цих текстів найчастіше письмова.
4. Художні тексти містять жанрове розмаїття художньої літератури, літературної критики та публіцистики. Їх функція переважно пізнання дійсності через естетичне.
5. Наукові тексти мають багато підвидів залежно від галузі знань і призначення. Виділяють спеціальні тексти, розраховані на спеціалістів, і науково-популярні, призначені для масового читача. Всім їм притаманна функція повідомлення та орієнтація на логічно послідовне, об'єктивне і доказове представлення наукової інформації переважно в письмовій формі [1, с. 13].

В нашій статті актуальним є науковий текст, підвидом якого є спеціальний текст. Ми визначаємо спеціальний текст, як тематично організований текст, який містить інформацію, необхідну і корисну в певній галузі діяльності. Відмінною особливістю цього підвиду тексту є вербалізація концептів, термінології, лексики та граматичних структур професійної сфери, розуміння якої сприяє оволодінню факультативною, концептуальною, підтекстовою інформацією та категоріями тексту. Такі тексти містять нову для студента інформацію по тематиці обраної спеціальності. Спеціальні тексти орієнтовані на майбутню спеціальність, мають особливий мовний склад, а під час систематичної підготовки тексти розподіляються за рівнями складності. Такі тексти відображають індивідуально або колективно отримані наукові знання, що виражаються мовними засобами та структурами, аналіз яких систематизується комунікативно-лінгвістичними засобами. Використання спеціальних текстів вносить у процес навчання мову оригіналу і професійну атмосферу. Такий підтип текстів сприяє інтелектуальній активності студента і задовольняє його інтелектуальні потреби. З точки зору ситуативного змісту навчання розуміння спеціального тексту є послідовне рішення навчального завдання: кожний наступний етап пов'язаний з попереднім і передбачає поглиблене розуміння тексту. Г. Г. Вороб'єв вважає, що з дидактичної точки зору така організація розуміння послідовно веде до вирішення навчального завдання і забезпечує усвідомлене розуміння інформації спеціального тексту [4, с. 88]. Інформативне читання текстів актуалізується при поєднанні його інтелектуальної складової із зовнішньою діяльністю, які спрямовані на створення власного тексту на основі заданого. Така складна діяльність відбувається в умовах невизначеності, тому що заздалегідь не відомо, як потрібно діяти, щоб виконати завдання, в такій діяльності проявляється нестандартність, оригінальність і новизна рішень.

С. О. Китаєва в своєму дослідженні виділила принципи відбору текстів, які є початковим положенням й визначають вимоги до навчального процесу: принцип новизни інформації; принцип актуальності інформації; принцип репрезентативності тематики текстів. Реалізація принципів забезпечує ефективність навчання. Так як всі принципи пов'язані між собою і утворюють єдину систему, яка забезпечує досягнення поставлених цілей. [13, с. 147], [5, с. 140], [9, с. 28]. Отже, принцип новизни інформації відповідає за нову інформацію, розміщену в авторитетних профільних періодичних виданнях. Принцип актуальності інформації відповідає за проблематику, визначену програмою профільної дисципліни. Принцип репрезентативності тематики текстів відповідає за головні теми, які винесені до навчання за участю профільної кафедри [6, с. 42-66]. Взагалі на нашу думку відбір англійських текстів реалізується за критеріями новизни; професійної цінності інформації; актуальністю теми тексту; автентичністю; доступністю змістової і мовної форм тексту.

Т. С. Серова виділяє основними принципами організації текстового матеріалу професійно-інформативну значимість, предметну зв'язність і тематичну цілісність, проблемність і ситуативність, кількісну достатність, представленість багатьох точок зору [11, с. 74]. Мета принципу професійно-інформативної значимості отримати потрібну, корисну інформацію і використовувати її в навчальній і науковій діяльності студентів. Принцип тематичної цілісності передбачає розкриття теми в повноті й глибині. У кожній темі є певний задум, який виражений понятійною схемою. Логіко-семантична структура дозволяє оцінити, які розділи представлені недостатнім текстовим матеріалом з якої-небудь підтеми. Всі тексти повинні бути присвячені загальному предмету повідомлення і містити загальні референти, денотати або ключові поняття. Принцип представленості думок в системі текстів різних і багатьох авторів говорить про те, що інформативне читання є вербальним письмовим спілкуванням, бесідою, діалогом між автором і читачем. Коли студент читає текст, він долучається до роздумів автора, усвідомлює його досвід, мислення. Принцип функціональної обумовленості передбачає вилучення інформації з метою привласнення або створення на її основі нової. У випадку, якщо читання виступає як засіб орієнтації суспільного досвіду - реалізується номінативна, комунікативна і пізнавальна функції. Якщо ж під час інформативного читання студент приймає і привласнює суспільний досвід, інформативне читання виконує пізнавальну функцію, а комунікативна, номінативна та узагальнююча функції набувають другорядність. Принцип жанрової достатності та презентативності передбачає включення жанрів і видів наукової, ділової документації. Принцип мовної функціонально-семантичної системності забезпечує введення і закріплення важливих граматичних конструкцій. Принцип кількісної достатності вимагає включення до навчання оптимальної кількості текстів, пов'язаних спільною темою, зміст якої формує словниковий запас студентів, розвиває інформативне читання, сприяє присвоєнню знань про предмети, явища і процеси життя [12, с. 222-224].

Т. А. Ковальова, Т. С. Серова додають, що всі перераховані принципи реалізуються в макротексті, який береться за основу відбору і організації текстових матеріалів для навчання інформативного читання. Макротекст розглядається як організована в дидактичних цілях, змістовому, мовному та композиційному відносінах система текстів багатьох авторів, як частина інформації по темі, призначена для процесу навчання інформативного читання, на основі якого подається система знань у певній галузі і формуються уміння інформативного читання [7, с. 101-102], [12, с. 222-224].

На думку Т. А. Ковальової змістова цілісність макротексту полягає в єдності теми усіх текстів. Комунікативна цілісність виражається в комунікативній зв'язності, кожен наступний текст макротексту додає, уточнює, конкретизує чи узагальнює зміст попереднього. Структурна цілісність позначає його подільність на складові частини, одиниці, пов'язані між собою предметно, логічно і композиційно.

Об'єднання тематично пов'язаних текстів макротексту Т. А. Ковальова вважає необхідним, тому що інформативне читання завжди спрямоване на нову інформацію і прагне до задоволення інформаційної потреби у вигляді оцінки, присвоєння, використання

інформації та створення власної. Принцип кількісної достатності текстів вимагає об'єднувати тексти, які містять однакову інформацію, але в різних формах. Це забезпечує змістову синонімічність поряд з обов'язковою новою інформацією. Нова й різна інформація в синонімічних текстах необхідна для комунікації між авторами текстів й подальшого обміну інформацією, що міститься у текстах однієї тематики, для того щоб студенти здобували інформацію, яку не отримали б інші, що працюють з іншими текстами [7, с. 101-102].

Висновки. Відбір спеціальних текстів відбувається за врахуванням принципів новизни й актуальності інформацій, принципу репрезентативності тематики текстів, принципів професійно-інформативної значимості, предметної зв'язності і тематичної цілісності, проблемності і ситуативності, кількісної достатності, представленості багатьох точок зору. Кожен із принципів має свої функції і завдання й реалізуються в макротексті, який містить організованих в дидактичних цілях, змістовому, мовному та композиційному відносінах система текстів багатьох авторів.

Список використаних джерел

1. Астафурова Т. Н. Лингводидактика в высшей школе (неязыковой вуз) [Текст]: монография / Т. Н. Астафурова, А. В. Олянич. – Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2009. – 13 с.
2. Вейзе А. А. Чтение, реферирование и аннотирование иностранного текста / А. А. Вейзе - Москва, высшая школа, 1985. – 6 с.
3. Вишневецкая Н. А. Обучение студентов вуза иноязычной текстовой деятельности: автореф. дис. на соиск. науч. степ. канд. пед. наук. спец.: 13.00.02 «Немецкий язык» / Н. А. Вишневецкая. - Нижний Новгород, 2009. – 3 с.
4. Воробьев Г. Г. Веб-квест-технологии в обучении социокультурной компетенции : дис... канд. пед. наук. / Г. Г. Воробьев. – Пятигорск, 2004. – 88 с.
5. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – 3-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 140 с.
6. Китаева С. О. Отбор оригинальных специальных текстов для обучения чтению на английском языке и методика их использования на III этапе неязыкового педагогического вуза: дис. кан. пед. наук. / С. О. Китаева. – Киев, 1989. – 42-66 с.
7. Ковалева Т. А. Решение коммуникативно-познавательных задач при обучении профессионально-ориентированному иноязычному информативному чтению будущих учителей: дис. канд. пед. наук / Т. А. Ковалева. – Пермь, 2005. - 101-102 с.
8. Корниенко Е. Р. Смысловое восприятие и понимание иноязычного текста (при чтении) / Е. Р. Корниенко – Москва: ГПИ «ИСКОНА», 1996. – 38 с.
9. Методика преподавания иностранных языков: общий курс: [учеб. пособие] / отв. ред. А. Н. Шамов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА: Восток – Запад, 2008. – 28 с.
10. Обучение чтению на иностранном языке в техническом вузе. Учебно-методическое пособие, ГПИ, Рига, 1989. – 113 с.
11. Серова Т. С., Ковалева Т. А. Обучение решению коммуникативно-познавательных задач в процессе иноязычного информативного чтения. – Пермь: Изд-во Перм. гос. техн. ун-та, 2006. – 74 с.
12. Серова Т. С. Психологические и лингводидактические аспекты обучения профессионально-ориентированному иноязычному чтению в вузе. Свердловск, изд-во Уральского ун-та, 1988. - 222-224 с.
13. Шукин А. Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика: Учебное пособие для преподавателей и студентов. 2-е изд., испр. и доп. – М.: Филоматис, 2006. – 147 с.
14. Christine Nuttall. Teaching reading skills in a foreign language. Heinemann, 1996. – 115-117 p.

Надійшла до редколегії 13.09. 2011

Бижко И. А. Принципы отбора специальных текстов для обучения информативному чтению англоязычной финансовой литературы

В статье рассматривается специальный текст как подвид научного текста. Объектом рассмотрения статьи является специальный текст и принципы его отбора для обучения информативному чтению будущих специалистов в финансовой сфере.

Ключевые слова: научный, текст, принципы, макротекст, микротекст, информация, ситуация.

Bizhko I. A. Principles of selection of special texts for teaching informative reading of English financial literature

This article describes the special text as a subspecies of scientific text. The object of special text and the principles of its selection for teaching informative reading future professionals in the financial sector are under the review of article.

Key words: scientific, text, principles, macro-text, micro-text, information, situation.